

Zbierkový predmet mesiaca október 2026

V mesiaci október by sme verejnosti radi predstavili ďalší vzácny zbierkový predmet, ktorý bol do fondu histórie vlastivedného múzea prijatý v roku 2004. Najčastejšie sa označuje francúzskym pojmom *carnet de bal*. V slovenčine ho poznáme ako *tanečný poriadok*.

Carnet de bal bol najmä v 18., 19. a začiatkom 20. storočia povinnou výbavou každej dámy na bále, plese či tanečnej zábave. Ženy si doň zapisovali mená svojich tanečných partnerov, aby sa predišlo spoločenskému faux pas a chaosu na parkete. Nemohlo sa tak stať, že na jeden tanec boli zahovorení viacerí tanečníci, resp. že by si tanečníci pomýlili, ktoré kolo majú s vybranou dámou tancovať. Ak sa raz muž zapísal do tanečného poriadku, bol to priam záväzok! *Carnet de bal* býval vyrobený z rôznych materiálov, a to od papiera cez perlet, slonovinu, drevo, až po rôzne druhy kovu. Často slúžil ako luxusný módný doplnok k večernej róbe.

Tanečné poriadky odhaľujú svet prísnej spoločenskej etikety 18. a 19. storočia, sociálnej hierarchie, ale aj tajov skrytého dvorenia. Ak sa meno jedného tanečníka v *carnet de bal* dámy objavovalo pomerne často, spoločnosť si začala pošuškávať a vyvodzovať vlastné závery. Dnes sa už bály a plesy neriadia takou prísnou etiketou. Považujú sa síce za slávnostnú, no bežnú zábavu. Avšak v 18. a 19. storočí šlo o vysoko organizovanú spoločenskú udalosť. Na parkete sa nielen dvorilo, klebetilo, ale aj politikárčilo. Často sa dohadovali obchodné záležitosti či ekonomicky a spoločensky výhodné manželstvá. Bály zažívali boom medzi aristokraciou v 18. a 19. storočí. S príchodom viedenského valčíka a polky nastala priam revolúcia, lebo na tanečný parket mohlo vyjsť oveľa viac párov súčasne, než bolo bežné. Dokonca bol valčík zo začiatku považovaný za extrémne škandalózný, pretože partneri museli tancovať v tesnej blízkosti. Aj na anglický valčík (english waltz), ktorý je oproti dynamickému viedenskému romantickejší a pomalší, sa spočiatku nahliadalo ako na niečo dekadentné. Najhoršie, čo sa žene na bále mohlo stať bolo to, že ostala tzv. čakankou. Teda ženou, ktorú do tanca nepozval žiadny muž a jej *carnet de bal* ostal zívaj prázdnotou. Samy iniciatívu prevziať nesmeli.

Tance boli predpísané presne podľa typu a účelu bálu. Podliehali aj prísnemu sociálnemu rebríčku. Ples otváral vždy najvyššie spoločensky postavený pár. Na kráľovskom dvore to bol, samozrejme, panovník s manželkou. V ich neprítomnosti vojvoda s vojvodkyňou, atď. Plesy boli veľmi obľúbenou slávnostnou udalosťou, na vidieku boli tanečné zábavy menej formálne. S obľubou sa tancovali miestne vidiecke tance. Už koncom prvej polovice 20. storočia sa začali tanečné poriadky á la *carnet de bal* z plesov a zábav postupne vytrácať. Dnes sú už len nostalgickou spomienkou v múzeách.

Do tanečných sál európskej aristokracie môžeme nahliadnuť vďaka literatúre, divadlu a filmu. Snáď každý pozná nezabudnuteľné diela od anglickej spisovateľky Jane Austen *Pýcha a predsudok*, *Emma*, či *Rozum a cit*. Z modernej kinematografie nám dynamiku a pompéznosť bálů môže priblížiť napríklad novodobý seriál *Bridgertonovci*. Napriek množstvu pribúdajúcich knižných príbehov, filmov a seriálov z obdobia georgiánskeho, regentského či viktoriánskeho Anglicka, ktoré chrlia filmové produkcie čoraz masovejšie, je v rámci edukácie lepšie siahnuť po dobových autoroch a spoznávať dobu očami jej súčasníkov.

Náš prezentovaný *carnet de bal* je v tvare vejára z tvrdého papiera, na spodnej i hornej časti zviazaný modrým povrázkom. Väčšinou bola k nemu priviazaná aj ceruzka, aby sa mal čím tanečný partner zapísať. V hornej časti každej stránky sa nachádza názov spoločenského tanca. Repertoár bol naozaj bohatý, od rýchlych a dravých, po pomalé a romantické. Sú tam vypísané tance ako tango, valčík, anglický waltz, fox, swing. Každý druh tanca je tam zastúpený dvakrát. Z výskumu starších evidencií k zbierkovému predmetu vyplýva, že vejár slúžil ako pomôcka počas záverečného večierka kurzu spoločenských tancov, tzv. tanečného venčeka jednej mladej dámy. Keďže sa v tanečnom repertoári nachádza už aj *swing*, môžeme datovanie ohraničiť obdobím 20., 30. či 40. roky minulého storočia, kedy zažíval tento tanec veľký boom.

Text: PhDr. Dominika Kukučová
Grafika: Mgr. Jana Chudovská
©Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici